

Системен анализ на структурните проблеми на медийното пространство

Гл.ас, д-р Лъчезар П. Томов

Част I

Въведение

Когато Карл Попър публикува своя труд “За нищетата на историцизма” [Попър, 1957], той цели да опровергае наивното схващане, че бъдещето е предсказуемо на базата на историята на миналото. Причините са не само в непълната информация, която имаме за него, но заради неопределеността и несигурността в решенията на хората, които творят бъдещето. Това в съвременното е доказано в от науката социофизика [Бюканън, 2006], която изследва поведението на хората чрез математически модели. **Доминантността на късмета**, случайността и шанса в успеха и провала на хората и голямото неравенство, така често споменавано от политиците, са две страни на една и съща монета, на една структура на обществото. Историята не може да бъде предвидена със сигурност, и по психологически причини непредсказуемите събития ни изглеждат очевидни в ретроспекция, т.нар. “**заблуда на наратива**” [Талеб, 2007]. В настоящето ние виждаме всички подробности около събитията и процесите, както са записани от стотици и дори хиляди свидетелства, информация, с която няма как да са разполагали хората преди миналото да е станало минало. За нас причините изглеждат очевидни и проектираме това знание към хора, които е било невъзможно да притежават. Тази очевидност е заблуда, защото изобилието от информацията ни кара да търсим и намираме произволни връзки

[Kahneman, 2012], а в големите бази от данни такива връзки винаги изглежда, че има (статистическата значимост произволно нараства) и е лесно да се навърже проста, но достоверно изглеждаща, макар и дълбоко невярна история. Следствие от това е, че не само бъдещето е неясно, но и настоящето е неразбираемо, когато се отразява в кривото огледало на медиите, по начина, по който те работят сега. Става дума не само за лошите медии, а дори и най – добрите, съставени от образовани и стремящи се към обективност хора. Така както историцизмът е несъстоятелен опит за предсказване на бъдещето поради доминиращата роля на неопределеността, сензационализмът е несъстоятелен опит за обяснение на обществото поради начина на взаимодействие на медиите с хората, усилващ техните вродени деформации в оценките за риска по начин, който намалява, а не увеличава нашето знание в най – лошия случай.

Част II

Основни понятия

След като говорим за системи [Wiener 1961], [Маджаров 1982], случайност, неопределеност, нелинейност, трябва да въведем тези понятия

Системата представлява съвкупност от взаимодействащи си елементи, които имат обща цел. Без обща цел, система не съществува. Обществото е такава система, при която отделните хора си помагат, за да постигнат по – добри резултати за всички.

Динамичната система се развива във времето и нейните елементи си взаимодействуват чрез обратни връзки и адаптация, приспособяване към средата.

Отрицателната обратна връзка изпраща сигнал от обекта на въздействие към субекта на въздействие, чрез който въздействието се променя, така, че системата се **стабилизира, т.е. поддържа зададеното ниво**

във времето. Типичен пример е при работа на климатик, който трябва да поддържа постоянна температура в стаята. Измерената температура формира отрицателна обратна връзка, тъй като регулаторът отчита през определен период от време колко близко е климатикът до изпълнение на задачата и намалява или увеличава мощността съответно.

Положителната обратна връзка – дефинирана от Мечо Пух като “колкото повече, толкова повече”. Колкото повече пари имаш, толкова повече пари правиш. Тя води до **неустойчивост или до неограничено нарастване на стойността**. Разликите в началното положение на хората в икономиката с помощта на тази връзка поражда огромното икономическо неравенство, при което 1% от хората притежават 90% от собствеността.

Закъснение в системата – наричано още транспортно закъснение, по името на феномена, който наблюдаваме щом светне зелено на светофара, то обяснява защо икономическото или социално равновесие не може да се постига мигновено и обикновените теории, които го предполагат са наивни. Поколението, което започваме да образуваме правилно сега, ще има около 15-20 години, докато започне да въздействува на икономиката и 10, докато започне да гласува. Закъсненията в обратните връзки са извори на неустойчивост, защото регулаторите (а това може да са институции, хора, неправителствени организации и др.) не виждат ефекта на това, което правят, сигналите, които пристигат при тях са остарели и работят с невярна информация.

Нелинейност в системата – Системата не е равна на сумата на частите, когато е нелинейна. Това поражда най - различни контраинтуитивни резултати. Пример за това е черният ви дроб. Тъй като той има ограничен капацитет за регенериране, приемането на достатъчно малко токсини всеки ден няма да ви навреди, но приемането на същите токсини от последната година в рамките на един ден може да ви убие. Ако паднете десет пъти от един метър, ще оцелеете, но ако паднете веднъж от десет метра, ще се изпочупите. **Нелинейните системи** в общия случай са непредсказуеми. Такива са например финансовите пазари. При сложните нелинейни системи

малки въздействия могат да доведат до големи последствия или огромни въздействия да не променят нищо.

Случайност – случайността има много различни дефиниции и интерпретации. В контекста на динамичните системи и мрежите от взаимодействия, случайността е сума на много взаимно независими такива взаимодействия, а не проява на един закон. Това означава, че нямаме обичайната причинно-следствена връзка “А поражда Б”, а някакво голямо множество от причини поражда голямо множество от следствия, които после въздействуват върху причините посредством **обратна връзка**.

Неопределеност – параметрите на системата, като нейното закъснение най – често не се знаят точно, а приблизително. Неопределеността е степента, с която знаем тези параметри. Ако например знаем, че закъснението от ефектите на дадена политика е между 5 и 10 години, това е с неопределеност от 5 години, докато ако е между 15 и 17, това е с неопределеност от 2 години.

Част III

Проблемите на сензационализма през призмата на сложните системи

Основните структурни дефицити на медийното отразяване са следните:

- 1) Медите функционират като подсистема на сложна, йерархична, динамична, нелинейна система [Витанов и др, 2008]. Това, което те правят се отразява на всички нейни слоеве и части, които взаимодействуват обратно с медиите.
- 2) Рационалността на хората е ограничена по три начина – първо, ограничена от информацията, с която разполагат, второ, от вродени деформации за оценките на случайните процеси и на рисковете, свързани с тях. Третият, неотразен все още в икономическата теория е свързан с ограниченията, поставени от морала – имащите по – нисък

морал могат да измислят по – малко множество от решения /например основаните на взаимно доверие лежат извън техния поглед/

- 3) **Себеподобни търсят себеподобни** – в медиите се събират и работят хора, които имат обща ценностна система, общи възгледи, което води до екстремна субективност на всички медии. В частния случай на политическото, медиите са или леви, или десни.
- 4) Медиите не само са в сложна динамична система, но такава, в която **доминира обратната връзка на приходите** от това, което правят.
- 5) Средата, в която живеем става все по – сложна, все по – динамична и все по – непредсказуема, което повишава изискванията към журналистите по – бързо, отколкото те могат да отговорят на това.
- 6) Ролята на журналиста като медиатор на новини от различни области, които с времето стават все по – тесни и по – отдалечени от “общата култура” поставя **неизпълними изисквания** към него. Това е отделен проблем от сложността на средата, защото е свързан със сложността на ролята да се свързват крайно различни като знания хора (медиаторът трябва да може да общува с всички, което означава достатъчен набор от знания във всяка една от тясно специализираните области)
- 7) Фундаменталната неспособност на образователната не-система да подготви за сложността всички хора – не защото те не могат, (всъщност всеки може да научи математика [Майтън 2007]), а защото ТЯ не може.

Нека разгледаме проблемите в по – големи подробности, точка по точка

1) Защо медиите ни удавят в шум? Защо колкото повече четем, толкова по - малко разбираме? Причината е, че те не само отразяват, но и управляват, съзнателно и несъзнателно, общественото мнение и оценките на събитията. Най – добро разбиране за тяхната роля имат хората, които се занимават професионално с анализа на динамичните системи, като Донела Медоус. Тя е световноизвестен (извън България) учен, автор на първия компютърен модел за световната икономика при изчерпаеми ресурси. Тя е част от екипа, който първи се е сетил, че презумпцията за неизчерпаемост на ресурси като петрола е не само невярна, но и води до огромни разлики между предсказването и действителността. За разлика от икономистите с техните

идеализирани и опростени представи за един свят, намиращ се в равновесие, което се постига мигновено, екипът разбира както закъснението в реакцията на една система, така и постоянното динамично неравновесие на еволюцията, което описва икономиката по – добре. Донела Медоус е **системен аналитик**, който години наред има седмична колона, в която изследва света през тази призма. Тази гледна точка е фундаментално различна от начина, по който разсъждават дори най – умните хора, които са аналитични и рационални, защото те търсят поведението на цялото в това на частите, а системите са нещо друго. **Сложните системи са най – често нелинейни**. Пример за такива трудни за предсказване системи са фондовите пазари, пазарите на книги /кои книги ще станат бестселър и точно колко ще продадат/. Това не е разбрано все още не само от масовия човек, но и от масовия учен в много области, особено в социалните науки /икономика, социология, история/ и разбира се от статично мислещите политици, които никога не отчитат ефекта от приспособяване към техните мерки. Пример за това е даването на социални помощи на брой деца без условия, което вместо да подобри живота на децата води до раждане на деца за печалба и допълнително влошаване на качеството на живот. Друг подобен набор от статично мислещи хора са менажерите, които прилагат т.нар. здрав разум, който се състои от добре звучащи, непроверени евристични правила за прости и предсказуеми ситуации, които обаче се прилагат в реално работещи предприятия в пазарна икономика, които представляват много сложни системи и водят до обратни резултати. Пример за това е даването на бонуси за най – много продажби, което води до това продавачите да правят всичко, за да постигнат бройката, независимо дали купувачите ще имат нужда от продадените неща и с течение на времето ще отблъснат клиентите от предприятието, което води до неговото в най – лошия случай отпадане от пазара. Служителите правят точно това, за което им се плаща. Друг подобен пример е как Александър Дюма пише “Тримата мускетари”, в зависимост от схемата на заплащане. В началото му плащат на написан ред. Той въвежда слугата Гримо, когото въвлича в дълги диалози, като неговото участие е с едносрични отговори “Да” и “Не”. Така авторът получава повече пари. След като издателството се усеща и променят схемата на заплащане, Александър

Дюма пренаписва книгата като прави Гримо ням и така я завършва. Историята изглежда очевидна след като се разкаже и е пример за това, че системата се стреми да постигне целта, която ѝ е зададена. В този смисъл тя е като компютър, нищо, че в нея може да има и милиард разумни хора – прави, това, което ѝ кажете, а не това, което искате. Ще си помислите, че това е всеизвестен факт, но за съжаление не е така. Единици са хората по света, които разбират това, разбират как системите възникват, какво движи тяхното поведение и как те са навсякъде около нас – икономика, общество, екосистеми, физика. Повечето, които разбират са учени от областа на системните науки или физици, но тях никой не ги слуша и подобни политики не се прилагат. Системните науки могат да обяснят множество социални феномени, от сегрегацията, до икономическото неравенство, но са системно пренебрегвани от незапознатите с тях /също ефект на обратната връзка по ирония на съдбата – популярното става по – популярно, непопулярното остава непопулярно/.

2) Те могат да обяснят и как по естествен път възниква вариацията и каква е ролята на случайността в в успеха и провала ни [Deming, 2004]. Това също е останало неразбрано от широката публика – каква е ролята на вариацията в различните процеси. Както Канеман и други психолози доказват, хората интуитивно търсят проста причинно-следствена връзка, когато такава липсва и има сложна система, която произвежда колебания. Един от примерите, който Канеман дава е с израелски инструктори в авиацията, които смятат, че да се скараш, когато някой техен пилот лети много лошо е по – полезно, отколкото да го похвалиш, когато лети много добре, защото в първия случай вторият път той лети по – добре, а във втория случай лети по – лошо. Това е пример как интуицията ни подсказва каузална връзка, когато такава няма, защото всъщност качеството на полетите има естествена вариация и когато един летец лети изключително добре /направил е най – добрия си полет/, то най – често следващият му полет е по - слаб, а когато лети изключително лошо, следващият му полет най – често е по – добър, без да е нужно каквото и да е друго обяснение. Скорошен пример от медиите за неразбирането на вариацията е обвиненията на чернокожите актьори, че в последните две

години няма нито един номиниран чернокож актьор. Един случаен процес, който има вариация и, при който актьорите с черен цвят са горе – долу пропорционално на белите, така както чернокожото население е пропорционално на бялото. могат да имат малки извадки /1-2 години/, в които да няма нито един номиниран, а може да има години, в които над половината номинирани са чернокожи /около 4 пъти над пропорцията от 14%, която е чернокожото население на САЩ/ по същия начин, както ако хвърляте монета може 5 поредни пъти да падне ези, но ако хвърлите хиляда пъти, около петстотин ще са ези. Подобно неразбиране на малките извадки се среща дори и в научни изследвания, в които при пациенти от рода на 30-40 човека получавате над 94% ремисия от рак и смятате, че сте открили съвършеното лекарство, докато не дойдат големи клинични изпитания с хора, които да разкрият друга картина. Това неразбиране за системите, сложността, случайността е повсеместно и медиите не само не са изключение, а са особено представителни.

3) Обществото има структурата на социална мрежа [Buchanan, 2003] В тази мрежа разстоянието между всеки двама души е най – много шест човека и въпреки това, хората живеят разделени. Техните ценностни системи, култура, ниво на образование ги разделят, те се обединяват по ценности и интереси в затворени общности, които общуват много повече, отколкото с хора извън мрежите. Краставите магарета, веднъж подушили се, стоят заедно. Това разрушава обществото, защото отслабва общуването между различните хора. Този процес, видим както в онлайн мрежите, така и в различните неправителствени организации, не подминава и медиите. В либерално настроени медии се назначават либерални журналисти. Консервативните медии назначават консервативни журналисти. Така медиите стават все по – субективни, като динамичността и адаптивността на системата вкарва допълнително ускорение – отделени от различните мнения, убежденията на групата се радикализират и втвърдяват. Разсъждаването обикновено е с тесно рамкиране, представят се само най – добрите аргументи за защита на възгледите. Като се добави и отсъствието на контрааргументи и като знаем, че хората разсъждават само по това, което е налично, т.е. само каквото се

изтъква е важно, а каквото се скрие няма значение, лесно можем да си обясним защо обективните медии са фикция.

4) Медиите оперират на пазара и продават новини, за да са на печалба.

Заплати трябва да се изплащат всеки месец. Трябва да се плащат наеми, на печатници, на разпространители, да се заплаща хостинг и т.н. Тази обратна връзка е доминираща, както със силата на влияние, така и със скоростта, с която влияе, т.е. няма закъснение. Комбинацията с психологическите особености на хората е ужасяваща:

А) По – четимите неща се продават повече. По – простите новини, по – просто представените, по – разбираемите за средното ниво на читателите, по – кратките, а процеси трудно се описват с такива новини. Събитията са по – подходящи.

Б) По – сензационните са по – печеливши. Новините, които вълнуват хората носят повече пари, но публикуването им води до по – голямо вълнение, така се случват сензациите и новините придобиват произволно голямо преувеличение на важността в умовете на хората / само наличното е важно /

В) Отрицателните новини привличат повече внимание – чувствителността на мозъка към негативното е около 2.5 пъти по – голяма, отколкото към позитивното, еволюционно предимство в оцеляването. Функционирането в динамична система води обаче до “препрограмиране” на хората с тези отрицателни новини с тежки последствия – отново имаме положителна обратна връзка и масирано отразяване най – вече на отрицателни новини

Б) По – известните личности привличат повече внимание. Така известните стават по – известни и 1% от хората взимат 50% от цялото внимание, превръщайки шансовете на другите да пробият на медийното поле в сравними с тези на лотариите. Така медиите налагат неравенство, чрез трета положителна обратна връзка

Трите описани положителни обратни връзки са начин за предизвикване на т.нат. **“каскада на наличността”** – деформация на оценката за важността

на темите, базирана на това, което се вижда /а това, което не се вижда, не влиза в оценката/. Наличните теми се преекспонират, защото влияят на настроенията в обществото, които от своя страна карат медиите да публикуват още повече по темата и така изкуствено се придава значимост и важност на събития с локално значение, или малките рискове стават големи в очите на публиката. **Психологическите деформации** в мисленето карат да оценяваме неща, които имат големи странични ефекти като с малки ползи и обратно – неща, за които знаем, че са полезни, да мислим, че нямат странични ефекти. По подобен механизъм се създаде истерията за вредата от ваксините в България наскоро. Определени медии преекспонираха предполагаеми и измислени странични ефекти, с помощта на положителната обратна връзка, захранена от страховете на хората, което ги накара да забравят за ползите от тях, които са буквално милион пъти по - големи. Този механизъм в случая създава системен риск за целия човешки вид, тъй като масовият отказ от ваксиниране освен множество смъртни случаи може да доведе до мутация. Колкото повече репликации има един вирус, толкова по – голям шанс да се промени, така, че ваксината срещу него да не работи. Това може да доведе до пандемия с милиони жертви из целия свят.

5,6,7) Фактът, че половината хора са със слаби математически познания и умения от училище, естествено води до това, че те не са развили дедуктивното и логическото мислене и им липсват инструментите, за да разбират процесите около тях. Хората нямат вродено разбиране за случайността или за обратните връзки, за нелинейностите, а повечето от тях са неподготвени още от училище. Да добавим и прекалената специализация на висшето образование и картината е завършена. Оттам научният прогрес и нарастващата “дълбочина” на отделните науки натовазва допълнително с нереалистичн очаквания към способностите на журналистите да разбират това, което трябва да отразяват. Самата им роля на медиатори на неспособни да се разбират прекалено тясно специализирани хора (не само учени, политици, военни и всякакви специалисти) е непосилно бреме дори за гении. Неадекватността на образователните несистеми по света (да смяташ, че е нормално тези, които разбират училищните науки да са малцинство е

неадекватно на всичко, което когнитивните науки показват) допълнително изостря проблема, защото образованието почти не се развива поради неработещи педагогически теории, забелязани още от Файнман през средата на двадесети век, когато е участник в комисия за избор за учебници по математика [Файнман, 1989]

ЧАСТ IV През призмата на опита

Особено печален е опитът на Донела Медоус [Meadows 1991], която не среща разбиране за идеите си и има сериозни затруднения в комуникацията си с медиите. Заради системата, в която една медия функционира (която и да е медия), разбирането на съобщението е невероятно трудно. Хората изпитват неоправдано високо доверие в медиите като носител на информация, докато всъщност често ефектът от тях, дори от най – добрите е обратен. За нищетата на сензационализма човек може да разбере, най – вече ако може да мисли системно, което е нов начин за разсъждение за почти всички хора. Ето как един системно мислещ човек като Донела Медоус вижда своя дългогодишен опит с медите:

Всичко, което казах за вестниците, важи и за ефирните медии. Резултатът е набор от характеристики, с които всички сме запознати – стандартните и общо взето акуратни критики за тях:

- *Те следват събитията – съобщават само повърхността на събитията, не структурите под нея.*
- *Вниманието им бързо се отклонява, те създават мода и я изхвърлят, те не виждат бавните, дългосрочни феномени (те игнорираха глобалното затопляне, докато не се появи сушата в Средния Запад)*
- *Те следват стадния инстинкт – Те ще изпратят 1500 репортери на едно политическо събрание, но нито един*

свободен репортер няма да е в наличност, когато се създават ключови политики по околната среда.

- Те са привлечени от личности с харизма и авторитети, не се интересуват от хора, за които не са чували /това усилва неравенството, тъй като прави известните по – известни и допринася богатите да бъдат по – богати, за забогателите чрез популярност, бел.авт./
- За да се вместят в ограниченията за време и място, те опростяват проблемите, те имат малко търпение за неща като несигурност, неопределеност, двустранност на проблемите, сложност.
- Те действуват от гледна точка на скептицизма – били са лъгани толкова дълго, и често, че не вярват на никого; носят такъв заряд от скептицизъм, че често карат искрените хора, които казват истината да губят кураж и самоувереност.
- Те имат тенденцията да карат света да влезе в техния наратив, вместо да го видят такъв, какъвто е. (Аз имах няколко пъти неприятното преживяване да бъда интервюирана от репортер, който не искаше да чуе факти, които противоречаха на “историята”)
- Те обичат спора и за тях хармонията е скучна, те виждат света като набор от победа/загуба, правилно/погрешно ситуации; те се привличат от конфликта и към нещата, които не работят; те не обръщат внимание на нещата, които работят.
- Те са силно консервативни – въпреки, че се смятат за независими и безкомпромисни, те предизвикват обществото само за дребни неща, обикновено, подсъзнателно те подсилват статуквото и се съпротивляват на наистина новите идеи.
- Също несъзнателно, те разказват през филтри на безпомощност, безнадеждност, цинизъм, пасивност и приемане на статуквото. Те отразяват проблеми, не решения,

препятствия, не възможности. Те систематично обезсилват себе си и обществото /обратна връзка, за която често са в неведение – те не само отразяват, но и създават новини чрез влиянието си върху обществото, бел.авт/

Нека не забравяме, когато четем впечатленията на един голям учен от многогодишния си досег с медиите няколко основни неща – това все пак е анекдотичен опит, макар и на човек, трениран да забелязва подобни дефекти. Отнася се за време от 90-те години в САЩ. Съдържа известна емоционална оценка за нечувствителността на медиите към определени проблеми, която може би води до фалшиви обобщения. И въпреки това, тази критика има валидни точки, които си остават същите и днес, в България а и в целия свободен свят.

ЧАСТ V Рискове

Какви рискове за обществото и за медиите се създават от текущата ситуация

1. Рискове от управляемост на общественото мнение и възкачване на тоталитарна власт – прецедентът с Хитлер, с помощта на пропаганда, демокрацията му позволява да стане фюрер. Основният механизъм е чрез концентрация на медийна собственост и използване на силата на социалните мрежи да създава “заразни” идеи, които бързо достигат до голям процент от потребителите им.
2. Рискове от дълбоко и трайно разделение на обществото, поради непрекъснато увеличаващата се субективност на различните медии поради **“себеподобни търсят себеподобни”**.
3. Рискове от загуба на съществена информация - нейното скриване поради ефектите на **“известните стават по - известни”**, слагащи почти

неопреодолими бариери пред неизвестните и водещи до свиване и еднообразяване на източниците на информация.

4. **Икономически рискове за самите медии** – политиката на придържане към сигурното и злоупотреба с положителните обратни връзки скрива потенциално по – печеливши новини и източници на новини. Пример от издателския бизнес е Джоан Роулинг, която получава множество откази от различни издателства преди по случайност едно дете да прочете нейния роман за Хари Потър.
5. Рискове от пренебрегване на бавни **динамични процеси** в глобалното пространство, свързани с екосистемите и популационната динамика. Следенето на събития скрива течащите под тях процеси, което поражда системни рискове за демократичните държави, чиито правителства се съобразяват с **терора на общественото мнение**. Общественото мнение може да е терор, защото то се информира главно чрез медиите и получава изкривена картина, която може да възпрепятства всякакви стратегически действия, които нямат незабавен положителен ефект и дори могат да има временни отрицателни последици. Реформи, които изискват съкращаване на работници е трудно да се направят в такива условия, защото ползите са скрити, а недостатъците са видими за обществото. Подобни са действия, свързани с укрепване на биоразнообразието или определени военни политики, разглеждани като недопустими, дори когато са единствено възможните.
6. Рискове от деморализация на обществото поради положителните обратни връзки на отрицателните новини и **“филтрите на безпомощност”**.
7. Рискове от **дерационализация** на обществото. Начинът на свързване на хората в социалните мрежи, които са и медии, създава екстремна зависимост на тежестта на аргумента от личността и авторитета на изказалия го. Социалните мрежи функционират като мрежи на авторитети и аргументацията получава чисто вероятностен, вместо логически характер, което води до т.нар. виралитет - шеметно разпространение на определени новини, сред които лесно могат се имплантират сензационни лъжи. Другият ефект е засилване на риск 3

поддържане на процеса на увеличаване на неравенството, тъй като положителните обратни връзки за представяне на информацията се подхранват от отклоненията в рационалността. Колкото по – силно са обвързани аргументите с личността и важността с наличността, толкова по – малко хора ще владеят повече от публичното пространство и толкова по – малко новини ще го изпълват, придобивайки произволно преувеличена важност.

ЧАСТ V Стратегии за решение на проблемите

Разбрахме какви са проблемите. Какви са решенията?

- 1) Това е фундаментално нерешим проблем. Светът е йерархична система, която се състои от подсистеми (човечеството, разделено на държави, на народи и т.н). Нелинейността и самоорганизацията няма да изчезнат, защото са част от проявлението на физическите закони. По – точно, докато законите са такива, фактът, че всички сме части от динамична, йерархична система ще стои.
- 2) В краткосрочен план това е трудно да се преодолее във всички ситуации, но чрез обучение и образование щетите могат да се ограничат. Съществуват както подходи за насочване на мисленето извън интуитивния, мързелив режим като техники, така и като политики.
 - А) Техника е например т.нар. “**широко рамкиране**”. При планиране на някакъв проект, ако отчиташ само своите качества и на хората в проекта, използваш тясно рамкиране. Ако се осведомиш за статистиката за подобните проекти – за какво време са осъществени, какъв процент са се провалили, ако се осведомиш и за текущата конкуренция, това е широко рамкиране, което ти позволява да избягаш от проблема за наличността – само, това, което виждаш е

важно. Бягството е елегантно – просто разширява картината, която виждаш максимално, без да се прави опит фундаментално да се смени мисленето.

Б) Политика е налагането на определени структури и правила за взимане на решения, които да осигурят максимално рационални избори. Едно такова правило е, когато се събира комитет да реши нещо, всеки да носи своето писмено становище преди дискусиата, тъй като при такива общувания мненията се съгласуват към едно, на лидера и така се губи информацията. Писмените становища пазят от този сценарий. Друг пример за политика е не всеки да оценява себе си, а да оценява другите, тъй като хората забелязват сламките в чуждите очи много по – лесно от гредите в своите.

3) Тук има три стратегии:

А) Първата е обучение на медиите за опасностите от групирането по убеждения чрез примери и практически психологически експерименти. Въпросът е кой ще провежда обученията и кой ще го финансира? Медиите трябва да го направят, както и да изработят кодекс не само за етиката на публикацията, но за начина на подбор на кадрите.

Б) Държавата може да се намеси, за да наложи регулации за баланс на политическите убеждения в медиите по служители, като на всяко йерархично ниво се постига такъв, а не просто като механичен сбор (субективното висше ръководство ще тушира баланса на по – ниските нива)

В) Третият вариант е в следствие на радикално подобряване на образованието, средата да стане по – рационална и да се намалят шансовете за “каскади на наличността”. Това ще отнеме най – много време и усилия, но ще е с най – голям ефект от всичко. Доминиращата обратна връзка е пазарът и когато той не е деформиран, няма да има какво да бъде усилвано от положителните обратни връзки.

4) Положението на медиите на пазара не може да бъде решено. Държавните медии са зависими от държавата, частните медии са зависими от пазара, а в лошия случай и от интересите на собственика си. В краткосрочен план медиите могат да се намесват извън схемите чрез общо етично споразумение, което да гарантира, че някоя от тях няма да се възползва от конкурентното си преимущество, като се откаже да публикува по – смислени материали, отразяващи процеси, а не събития. Нуждата от пари винаги ще остава, а конкуренцията не е достатъчна, за да пребори механизмите на положителна обратна връзка, които винаги ще съществуват. Едно по – високо ниво на регулации, осъществено чрез съда (за клевети) и цензура(/ за предотвратяване на произволно големи амплитуди на изкривяване на фактите, създадени от каскадни на наличността) са средства, които могат в по – дългосрочен аспект да има както положителни, така и отрицателни резултати по отношение на свободата на словото.

5) и 6) Обучение, образование и пак обучение. Що се отнася до сложността на самата роля на журналиста, за това не може да се направи много. Едно решение е като журналисти да заработят някои практики и учени, хора, които имат опит със сложността на света или поне теоретически я разбират. Дори тогава ще имаме проблеми, но вероятно ще бъдат значително смалени.

7) За този проблем съществува решение. Изследванията в когнитивните науки показват, че всеки се ражда способен да научи всичко, което означава, че нормалното разпределение тип камбана не е нормално на края на учебния процес. Програми като JumpMath показват как може да бъде изградена образователна **система**, в която думата за първи път не е лишена от смисъл от гледна точка на системните науки.

ЧАСТ VI Тактики за решение на проблемите

Стратегическите решения са дългосрочни и и силни въздействия върху системата, но между предприемането на мерките и ефектите от тях има дълги периоди на закъснение. Тактиките за решение на проблемите подпомагат осъществяване на стабилен фазов преход на обществените системи. Те са насочени към главния проблем на всички социални взаимодействия – Парето разпределенията, при които 1% от хората получават 90% от богатствата. В случая това богатство е публичността. Механизмът, който го генерира е фактът, че медиите се интересуват от богатите и известните, защото те носят интерес от читателите и пари, а деформацията на оценката чрез наличността /видимостта/ води до това, че известните стават по – известни, а неизвестните остават неизвестни.

Тактика за борба с произволно нарастващата роля на късмета – Случайността се бори ... със случайност.

Медиите трябва да подбират на случаен принцип някакъв процент материалите, които оценяват за публикуване. Случайното публикуване на материали не е решение на проблема, проблемът е в прекалено голямата роля на късмета при избора на редакторите дали изобщо да прегледат даден материал. Ако редакторите подбират случайно някаква част от това, което четат, ще осигурят по – нисък праг за вход в публичното пространство и по – малка роля на късмета за сметка на повишена роля на уменията. Така ще се избегне и намаляването на информационното разнообразие в медийната екосистема, което ограничава печалбите в дългосрочен план и е извор на неустойчивост, т.е. може да доведе до фалит или закриване на вестници поради адаптивната реакция на публиката, която се развива дългосрочно, поради насищане. Каскадата на наличността има един краткосрочен ефект, но съвсем различен дългосрочен ефект. В кратки периоди от време интересът към медията и нейните сензации се повишава, когато тя дава стриктно това, което хората искат от нея, а те искат по - силно, това, което им се дава. В дългосрочен период обаче това води до загуба на доверието.

Рандомизацията намалява риска както за обществото, така и за медията, която е част от него. Социалните медии биха могли да бъдат решение на проблема, но за съжаление алгоритмите за показване на съдържание в тях нямат достатъчно случайна компонента и всъщност само усилват проблема. Като цяло начинът това да се намали е чрез използване на случайността. Това няма да смени закона на разпределение, но вместо 1% да притежават 90% от успеха, което също така означава, че случайността има огромна роля в него, то примерно 30% да притежават 70% от успеха. Експоненциалният ефект от усилването като схема не може да бъде напълно избегнат, но на повече хора може да се даде шанс да се възползват от него.

ЧАСТ VII Заключение

Както всичко друго, нищетата на сензационализма не се корени толкова в нищетата на човешкия елемент, а в структурата на системата, от която са част. Добрата новина /която може и да е много лоша новина при определени обстоятелства/ е, че социалните системи могат да преминават от едно в друго стабилно състояние много бързо, заради ефекта на подражанието /хората следват модите/, което дори една такава серия от материали като на Донела Медоус може да постигне. Във времето, когато е писала, интернет не е имал ролята, която има сега. Една поредица от статии сега може да има ефект на натрупване, който да измени информационната среда много по – бързо, отколкото можем да си представим. Глобалната взаимосвързаност е както заплахата, така и възможност – всичко зависи в коя посока се използва.

БИБЛИОГРАФИЯ

[Бюканън, 2006] Марк Бюканън, Социалният Атом, Изток-Запад

[Витанов и др. 2008] Николай К. Витанов, Златинка Димитрова, Стойчо Панчев, Социална динамика без формули, БАН, 2008

[Канеман, 2012] Даниел Канеман, Мисленето, Изток-Запад

[Талеб, 2007] Насим Талеб, Черният Лебед, Инфодар

[Маджаров, 1982] Никола Маджаров, Въведение в съвременната теория на автоматичното управление, Техника, 1982

[Медоус, 2014] Донела Медоус, Системното мислене, Книжен Тигър

[Попър, 1957] Карл Попър. За нищетата на историцизма

[Файнман, 1989] Сигурно се шегувате, М-р Файнман

[Buchanan, 2003] Mark Buchanan, Nexus small worlds and the groundbreaking science of networks, 2003

[Deming, 2004]. William E. Deming, Out of the crisis, 2000

[Meadows, 1991], Donella H. Meadows, The Global Citizen, Island Press; 1 edition (May 1, 1991), <http://donellameadows.org/article-category/global-citizen-columns/>

[Wiener, 1961] Norbert Wiener, Cybernetics or control an communication in the animal and the machine, 1961, 2ed. MIT Press